

22.2.2019

EOAK/348/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

PERUSTEVALITUSOSOITUKSEN ANTAMINEN YKSITYISTIELAKIIN PERUSTUVASSA ULOSOTTOOPERINNÄSSÄ

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Pohjois-Savon ulosottoviraston ja Pohjois-Savon käräjäoikeuden menettelyä. Kantelija kertoi, ettei häntä ollut ohjattu tiemaksuasiassa perustevalituksen tekemiseen. Kantelija oli tiekunnan ulosottohakemuksen johdosta lähettänyt ulosottovirastoon sähköpostiviestin, jossa hän oli kiistänyt maksuvaatimuksen oikeellisuuden. Kihlakunnanvouti hylkäsi kantelijan vaatimukset 18.2.2016 tekemällään päätöksellä, koska ulosottomenettelyssä ei voida tutkia saatavan oikeellisuutta. Ulosottomies ei ollut millään lailla neuvonut häntä tekemään valitusta oikealle viranomaiselle. Pohjois-Savon käräjäoikeuskaan ei ollut neuvonut perustevalituksen tekemiseksi toisin kuin hallintolaissa säädetään.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys Pohjois-Savon ulosottoviraston kihlakunnanvoudilta sekä lausunnot johtavalta kihlakunnanvoudilta ja Valtakunnanvoudinvirastolta. Ne liitetään tähän päätökseen kantelijalle tiedoksi.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen yksityisistä teistä annetun lain 88 §:n mukaan säännöksessä tarkoitettujen maksujen, korvausten ja korkojen perintä tapahtuu siinä järjestyksessä kuin verojen ja muiden julkisoikeudellisten saatavien ulosotosta säädetään. Valitus laittoman maksuunpanon perusteella on kuitenkin tehtävä tielautakunnalle.

Verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain 9 §:n mukaan se, joka katsoo, että julkinen saatava on määrätty tai maksuunpantu virheellisesti, saa tehdä perustevalituksen. Lain 10 §:n mukaan perustevalitus tehdään samalle viranomaiselle kuin säännönmukainen valitus. Lain 11 §:n mukaan jos ulosmittaus on toimitettu julkisen saatavan perimiseksi, ulosottomiehen tulee antaa velalliselle ulosottokaaren 11 luvun 13 ja 14 §:ssä tarkoitetun valitusosoituksen lisäksi perustevalitusosoitus, jos asianomaisella on oikeus tehdä perustevalitus. Ulosottomiehen on myös ilmoitettava, mitä keskeytyshakemuksen tekemisessä on tämän lain mukaan noudatettava.

Suomen perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomiois-

tuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Ulosotossa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon turvaamista säännellään oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 19 §:n asianmukaisuuden vaatimusta ja 20 §:n avoimuuden vaatimusta koskevissa säännöksissä.

Vaatus toimia asianmukaisesti ja puolueettomasti turvaa vastaavaa aikaisempaa ulosottolain säännöstä koskeneen hallituksen esityksen (HE 216/2001 vp, s. 45–) perustelujen mukaan perustuslain 21 §:ssä tarkoitettujen oikeusturvaa koskevien perusoikeuksien toteutumista ulosotokäytännössä. Säännöksellä pyritään myös siihen, että oikeusturva toteutuisi mahdollisuuksien mukaan ennakkollisilla toimilla eikä vasta ulosottovalituksen tai muun jälkikäteisen oikeussuojakeinon avulla.

Ulosotokaaren 1 luvun 20 §:n avoimuuden vaatimus merkitsee ulosottomiehelle asetettua velvollisuutta toteuttaa tiedotusta ja asianosaisten neuvontaa ei vain, kun neuvoa pyydetään vaan myös, kun ulosottomies havaitsee ”tilanteen niin vaativan”. Pykälän mukaan tiedottamisvelvollisuus koskee täytäntöönpanon vaiheen lisäksi myös ”muita asianosaiselle merkityksellisiä seikkoja”. Edellä mainitussa hallituksen esityksessä (s. 47–) todetaan, että annettavien tietojen tulee olla riittäviä suhteessa asianomaisen tiedon tarpeeseen ulosottomenettelyn siinä vaiheessa.

3.2 Selvitysten sisältöä

Kihlakunnanvouti on selvityksessään todennut, että kantelijalle ei ole annettu perustevalitusosoitusta, koska se annetaan verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain 11 §:n mukaan tilanteessa, jossa ulosmittaus on toimitettu julkisen saatavan perimiseksi. Tässä tarkoitettussa ulosottomiehen päätöksessä ei ollut kysymys ulosmittauksesta eikä asiassa suoritettu ulosmittausta, koska kantelija maksoi saatavan. Johtava kihlakunnanvouti katsoi, että asiassa on menetelty verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain 11 §:n mukaisesti.

Valtakunnanvoudinvirasto totesi lausunnossaan, että ulosmittauspäätökseen liitettävään valitusosoitukseen tulostuu säännönmukaisen valitusosoituksen lisäksi myös perustevalitusosoitus, mikäli ulosmittaus on suoritettu julkisen saatavan perimiseksi. Ulosottomies antaa siten verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain 11 §:n mukaisesti osoituksen perustevalitukseen vasta ulosmittauksen yhteydessä. Nyt käsillä olevassa asiassa ei ole ollut tarvetta ulosmittaukselle, koska saatava on maksettu maksukehotuksen perusteella. Näin ollen suoraan lakiin perustuvaa veloitetta antaa perustevalitusosoitus ei ole ollut.

Valtakunnanvoudinvirasto katsoi kuitenkin, että oikeus perustevalituksen tekemiseen ei riipu siitä, onko ulosmittausta toimitettu vai ei. Ulosotokaaren 1 luvun 19 ja 20 §:n vaatimusten johdosta ulosottomiehen tulee ohjata asianosaista oikeuden oikeussuojakeinojen käyttöön. Velalliselle, joka kiistää maksuvelvollisuutensa suoraan ulosottokelpoisen saatavan osalta tulisi siten lähtökohtaisesti kertoa vapaamuotoisesti perustevalitusmahdollisuudesta, vaikka ulosmittausta ei olisi vielä toimitettu. Näin olisi tullut tehdä myös kantelijalle hänen esitettyään väitteen saatavan oikeellisuudesta.

3.3 Kannanotto

Perustuslain 22 §:n mukaan viranomaisella on velvollisuus aktiivisesti turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Oikeus saattaa kysymys yksityisen tiekunnan maksun perusteista viranomaisen tutkittavaksi on ollut velallisen oikeusturvan kannalta erittäin tärkeää.

Tässä asiassa ulosottomies ei velallisen esittämään väitteeseen antamassaan päätöksessä tai muutoin selvittänyt velalliselle, että verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain mukaan täytäntöönpantavasta tiekunnan määräämästä tiemaksusta voi, koska kysymys on suoraan ulosottokelpoisesta saatavasta, tehdä edellä mainitun lain 9 ja 10 §:ssä tarkoitetun perustevalituksen, jos hän katsoo, että tämä saatava on määrätty tai maksuunpantu virheellisesti.

On ilmeistä, että perustevalitusta koskevan sääntelyn sanamuodosta voidaan päätellä, että varsinainen valitusosoitus tulee liittää vain ulosmittauspäätökseen. Kun kuitenkin perustevalitusoikeus ei ole ollut riippuvainen ulosmittauksen suorittamisesta, sääntelyn perustuslainmukainen tulkinta käsitykseni mukaan edellyttää, että perustevalitusosoituksessa olevat tiedot annetaan velalliselle. Kun asiassa on vielä tehty valituskelpoinen päätös velallisen väitteen johdosta, olisi näiden tietojen antaminen päätöksen yhteydessä varmistanut velallisen oikeuksien toteutumisen. Joka tapauksessa ulosottokaaren 1 luvun neuvontavelvollisuutta koskevan säännöksenkin perusteella tieto perustevalitusmahdollisuudesta olisi ollut sellainen keskeisesti velallisen oikeuksiin liittyvä seikka, josta kihlakunnanvoudin olisi tullut velalliselle ilmoittaa. Korostan, että ulosottomiehen puolueettomuus ei voi vaarantua opastettaessa säännönmukaisen valitustien käyttöön ulosotossa.

Katson kihlakunnanvoudin menetelleen asiassa lainvastaisesti.

3.4 Kantelu muilta osin

Siltä osin kuin kantelu koskee Pohjois-Savon käräjäoikeuden menettelyä, totean, että yleisellä tuomioistuimella ei sen käsitellessä ulosottovalitusta ole lakiin perustuvaa velvollisuutta antaa neuvontaa perustevalitusmahdollisuudesta, eikä siihen sovelleta hallintolakia.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsityksen kihlakunnanvoudin menettelyn lainvastaisuudesta hänen tietoonsa. Saatan käsityksen myös hänen esimiehensä, johtavan kihlakunnanvoudin tietoon ja huomioon otettavaksi.

Lähetän tämän päätöksen Valtakunnanvoudinvirastolle tiedoksi ja pyydän, että se aiheelliseksi katsomallaan tavalla kiinnittää ulosottomiesten huomiota asianosaisten oikeussuojakeinoista tiedottamisen tarpeellisuuteen.